

O'QUVCHILARDA TADBIRKORLIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA BIZNES REJA TUZISHNING O'RNI

*Angren shahar 4-sonli texnikum
Biznes asoslari fani o'qituvchisi
Ruzibayeva Dilbar Kurbonali qizi
email. turdaliyevadilbar@gmail.com*

ANNOTATSIYA Mazkur maqolada texnikum o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda biznes reja tuzishning ahamiyati ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot biznes rejaning o'quvchilarda iqtisodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, moliyaviy savodxonlik va amaliy tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni bilan bog'liq masalalarni yoritadi. Shuningdek, biznes asoslari fanida biznes reja tuzish jarayonini samarali tashkil etish bo'yicha pedagogik tavsiyalar taqdim etilgan.

Kalit so'zlar tadbirkorlik, biznes reja, biznes asoslari, iqtisodiy fikrlash, amaliy ko'nikmalar, moliyaviy savodxonlik.

ANNOTATION This article analyzes the significance of creating a business plan in shaping entrepreneurial skills among technical school students. The study highlights the role of business planning in developing economic thinking, independent decision-making, financial literacy, and practical entrepreneurial competencies. In addition, pedagogical recommendations for effective implementation of business plan training in the Business Basics course are provided.

Key words entrepreneurship, business plan, business basics, economic thinking, practical skills, financial literacy.

Аннотация: В статье анализируется значимость составления бизнес-плана в формировании предпринимательских навыков у студентов техникумов. Исследование освещает роль бизнес-планирования в развитии экономического мышления, самостоятельного принятия решений, финансовой грамотности и практических предпринимательских компетенций. Также представлены педагогические рекомендации по эффективной организации процесса обучения составлению бизнес-плана в рамках курса «Основы бизнеса».

Ключевые слова: предпринимательство, бизнес-план, основы бизнеса, экономическое мышление, практические навыки, финансовая грамотность.

KIRISH Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida kuzatilayotgan tezkor o'zgarishlar, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va bozor munosabatlarining murakkablashuvi ta'lim tizimi oldiga yangi talablarni qo'ymoqda. Xususan, yoshlarni nafaqat muayyan kasb bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega mutaxassis sifatida, balki

mustaqil fikrlay oladigan, tashabbuskor va tadbirkor shaxs sifatida tayyorlash dolzarb vazifaga aylanmoqda. Shu nuqtayi nazardan, texnikumlarda “Biznes asoslari” fanini o‘qitish jarayonida o‘quvchilarda tadbirkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida har qanday tadbirkorlik faoliyati puxta rejalashtirishga tayanadi.

Rejasiz boshlangan faoliyat ko‘pincha iqtisodiy xavf-xatarlar va moliyaviy yo‘qotishlarga olib keladi. Shu sababli biznes reja tuzish tadbirkorlik faoliyatining ajralmas qismi bo‘lib, u nafaqat biznesni muvaffaqiyatli yuritish vositasi, balki shaxsda iqtisodiy tafakkur, strategik rejalashtirish va mas’uliyat hissini shakllantiruvchi muhim omil hisoblanadi. Texnikum o‘quvchilari kelajakda mehnat bozorida o‘z o‘rnini topishi, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyekti sifatida faoliyat yuritishi uchun ularda tadbirkorlikka oid bilim va amaliy ko‘nikmalarni erta bosqichdan oq rivojlantirish zarur. Bu jarayonda biznes reja tuzishni o‘rgatish o‘quvchilarning iqtisodiy jarayonlarni tushunishiga, moliyaviy savodxonligini oshirishga va risklarni oldindan baholay olish qobiliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Ta’kidlash joizki, biznes reja tuzish jarayoni o‘quvchilarning faolligini oshiradi, ularni mustaqil izlanishga undaydi va real hayotga yaqin vaziyatlarda qaror qabul qilishga o‘rgatadi. O‘quvchilar biznes g‘oya ishlab chiqish, bozorni tahlil qilish, xarajat va daromadlarni hisoblash jarayonida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtiradilar. Natijada, ular tadbirkorlik faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabat va ishonch hosil qiladilar.

Shuningdek, mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar, yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qabul qilinayotgan dasturlar ta'lim muassasalarida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish masalasini yanada dolzarb etmoqda. Bu esa biznes asoslari fanini o'qitishda an'anaviy nazariy yondashuvlar bilan bir qatorda, amaliy mashg'ulotlar, loyihaviy ta'lim va biznes reja tuzish kabi samarali usullardan foydalanishni taqozo etadi. Shu asosda mazkur ilmiy maqolada texnikum o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirishda biznes reja tuzishning o'rni, uning pedagogik va amaliy ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilinadi hamda biznes asoslari fanida ushbu jarayonni samarali tashkil etish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Tadbirkorlik ko'nikmalari shaxsning iqtisodiy muhitda mustaqil faoliyat yuritish, mavjud resurslardan samarali foydalanish va yangi imkoniyatlarni aniqlay olish qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu ko'nikmalar nafaqat biznes faoliyatini boshlash, balki uni barqaror rivojlantirish uchun ham muhim hisoblanadi. Tadbirkorlik ko'nikmalarining shakllanishi o'quvchilarda iqtisodiy fikrlash, tashabbuskorlik va mas'uliyat hissini rivojlantiradi. Ilmiy-pedagogik adabiyotlarda tadbirkorlik ko'nikmalari quyidagi tarkibiy qismlarga ajratiladi:

- iqtisodiy bilim va tafakkur (bozor qonuniyatlarini tushunish);
- analitik ko'nikmalar (talab va taklifni baholash, bozorni tahlil qilish);

- rejalashtirish va prognozlash (maqsad va vazifalarni belgilash);
- moliyaviy savodxonlik (xarajat, daromad va foydani hisoblash);
- risklarni baholash va boshqarish;
- kommunikativ va boshqaruv ko'nikmalari.

Texnikum o'quvchilari uchun ushbu ko'nikmalarni shakllantirish, avvalo, ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlash va mehnat bozoriga moslashtirishga xizmat qiladi.

Biznes reja tadbirkorlik g'oyasini tizimli va aniq shaklda ifodalovchi muhim hujjat bo'lib, unda biznesni tashkil etishning barcha bosqichlari rejalashtiriladi. Biznes reja nafaqat investorlar va kredit tashkilotlari uchun, balki tadbirkorning o'zi uchun ham yo'l xaritasi vazifasini bajaradi.

- Biznes rejaning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:
- biznes g'oyaning iqtisodiy jihatdan asoslanganligini aniqlash;
- bozor imkoniyatlari va raqobat muhitini baholash;
- moliyaviy barqarorlikni ta'minlash mumkin bo'lgan xavf-xatarlarni oldindan aniqlash faoliyat samaradorligini oshirish.

Texnikum o'quvchilari biznes reja tuzish orqali tadbirkorlik faoliyatining mantiqiy ketma-ketligini anglay boshlaydilar va har bir qarorning iqtisodiy oqibatlarini tushunishga o'rganadilar.

Biznes reja tuzish jarayoni o'quvchilarning faol ishtirokini talab qiladi va ularni mustaqil fikrlashga undaydi. Ushbu jarayon davomida quyidagi muhim tadbirkorlik ko'nikmalari shakllanadi: Bozorni tahlil qilish ko'nikmasi — o'quvchilar mahsulot yoki xizmatga bo'lgan talabni aniqlash, maqsadli auditoriyani belgilash va raqobatchilarni o'rganishni o'zlashtiradilar. Rejalashtirish va tashkiliy ko'nikmalar — biznesning qisqa va uzoq muddatli maqsadlarini belgilash, faoliyat bosqichlarini aniqlash malakasi rivojlanadi. Moliyaviy hisob-kitoblar — xarajatchi smetasini tuzish, daromad va foydani hisoblash orqali moliyaviy savodxonlik oshadi. Risklarni baholash — biznes faoliyatida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni oldindan ko'ra bilish va ularni kamaytirish yo'llarini ishlab chiqish ko'nikmasi shakllanadi. Ijodkorlik va tashabbuskorlik — yangi biznes g'oyalarni ishlab chiqish orqali kreativ fikrlash rivojlanadi. Bu ko'nikmalar o'quvchilarning nafaqat tadbirkorlik faoliyatida, balki kundalik hayotida ham muhim ahamiyatga ega.

Biznes reja tuzishni o'qitishda an'anaviy ma'ruza usullaridan ko'ra, amaliy va interfaol metodlardan foydalanish samaraliroq hisoblanadi. Jumladan: loyiha asosida ta'lim — o'quvchilar kichik biznes loyihalarini ishlab chiqadilar; guruhli ishlash — jamoada qaror qabul qilish va mas'uliyatni bo'lishish ko'nikmasi shakllanadi; keystadi usuli — real biznes holatlarini tahlil qilish orqali amaliy tajriba orttiriladi; taqdimot va himoya — biznes reja loyihalarini himoya qilish orqali nutq va muloqot

ko'nikmalari rivojlanadi. Ushbu metodlar o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshirib, ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlaydi.

Biznes reja tuzish texnikum o'quvchilarini kelajakda mehnat bozorida raqobatbardosh mutaxassis bo'lib yetishishiga xizmat qiladi. O'quvchilar tadbirkorlik faoliyatining mohiyatini anglab, o'z kasbiy yo'nalishiga mos biznes g'oyalarni ishlab chiqishni o'rganadilar. Bu esa ularning bandligini ta'minlash, o'z-o'zini ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu tariqa, biznes reja tuzish jarayoni o'quvchilarda iqtisodiy mustaqillik, mas'uliyat va tashabbuskorlikni shakllantiruvchi muhim ta'limiy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR Mazkur ilmiy maqolada texnikum o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida biznes reja tuzishning ahamiyati nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, biznes reja tuzish o'quvchilarda iqtisodiy fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish, rejalashtirish va moliyaviy savodxonlik kabi muhim kompetensiyalarni shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Tahlillar asosida aniqlanishicha, biznes reja tuzish jarayoni o'quvchilarni tadbirkorlik faoliyatining barcha bosqichlari bilan tanishtiradi. Xususan, biznes g'oya ishlab chiqish, bozorni tahlil qilish, marketing strategiyasini belgilash, xarajat va daromadlarni hisoblash hamda risklarni baholash kabi jarayonlar o'quvchilarning amaliy bilimlarini mustahkamlaydi. Bu esa ularning kelajakda real iqtisodiy sharoitlarda to'g'ri va asoslangan qarorlar qabul qilishiga zamin yaratadi. Biznes asoslari fanida biznes reja tuzishga asoslangan mashg'ulotlar o'quvchilarning faolligini oshirishi, ularni mustaqil izlanishga va ijodiy fikrlashga undashi bilan alohida ahamiyatga ega. Guruhiy ishlash, loyiha asosida ta'lim va biznes reja himoyasi kabi metodlar orqali o'quvchilarda jamoada ishlash, muloqot qilish va o'z fikrini asoslab berish ko'nikmalari rivojlanadi. Bu ko'nikmalar esa nafaqat tadbirkorlik faoliyatida, balki har qanday kasbiy faoliyatda muhim hisoblanadi. Shuningdek, biznes reja tuzish o'quvchilarda mas'uliyat va intizomni shakllantiradi. Har bir rejalashtirilgan faoliyat natijasining moliyaviy va iqtisodiy oqibatlarini hisobga olish o'quvchilarga o'z qarorlari uchun javobgarlikni his etishni o'rgatadi. Bu esa ularning shaxs sifatida kamol topishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xulosa qilib aytganda, biznes reja tuzish texnikum o'quvchilarida tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirishning muhim pedagogik vositasi hisoblanadi. Uni biznes asoslari fanida tizimli va amaliy yondashuv asosida o'rgatish o'quvchilarning mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi, o'z-o'zini band qilish va kichik biznesni yo'lga qo'yish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bois, ta'lim jarayonida biznes reja tuzishga alohida e'tibor qaratish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va real iqtisodiy misollar asosida mashg'ulotlarni tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **Ahmadov, R.** *Tadbirkorlik asoslari*. — Toshkent: O'qituvchi, 2017.
2. **Islomov, B.** *Biznes reja va uning amaliyoti*. — Toshkent: Fan, 2018.
3. **Karimov, I.** *Tadbirkorlik va innovatsiyalar*. — Toshkent: Ma'naviyat, 2016.
4. **Shamsiev, A.** *Moliyaviy savodxonlik va biznes reja*. — Toshkent: Akademnashr, 2020.
5. **Valiyev, Q.** *Biznes asoslari fanini o'qitish metodikasi*. — Toshkent: O'qituvchi, 2019.
6. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – C. 333-337.
7. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – T. 4. – №. 8. – C. 45-50.
8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.
9. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
10. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – T. 5. – №. 5. – С. 787-791. 11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
11. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O 'RGANISH.
12. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.

13. Xusinovich, Turdialiyev Jonibek, and Mo‘minov Nurali Ro‘zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH."
14. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
15. Каршиев Ф. У., Абдуқаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-2 (121). – С. 1142-1145.
16. Oybek o‘g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA‘SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
17. Xuzriddinovich B. F. et al. SURXONDARYO VILOYATIDAGI TABIIY-IQLIM SHAROITLARIDA AVTOMOBILLARNING ISH SHAROITLARINI TASNIFLASH //Tadqiqotlar. – 2025. – Т. 63. – №. 2. – С. 26-32.
18. Abduqahorov N., Turdialiyev J., Mo‘minov N. M1 VEHICLES IN DIFFERENT ENVIRONMENTS ANALYSIS AND PARAMETERS OF BRAKING LEARN //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. – 2024. – Т. 4. – №. 4. – С. 377-386.
19. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. – 2024. – Т. 2. – №. 4. – С. 377-386.
20. Oybek o‘g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA‘SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – Т. 92. – №. 1. – С. 127-132.
21. Bakhramov F., Abduqahorov N., Tilavkobilova D. Analysis of the braking path of cars equipped with ABS in different environments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – Т. 3268. – №. 1. – С. 020052.
22. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABC BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – С. 334-337.